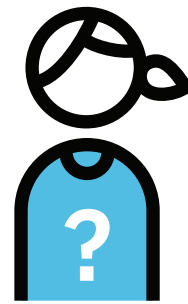

Plastyka i muzyka w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w Polsce.

Wybrane ustalenia badawcze.

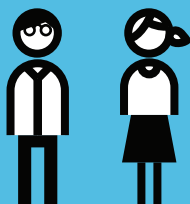

1 Kim jest nauczyciel przedmiotów artystycznych?

Nauczyciele muzyki i plastyki w polskich szkołach podstawowych i gimnazjalnych to osoby doświadczone i najczęściej zaangażowane w swoją pracę, ale nie zawsze optymalnie do niej przygotowane w trakcie swojego kształcenia. Skutkuje to dosyć tradycyjnymi sposobami nauczania, brakiem współpracy z instytucjami kultury, przypadkowością wydarzeń kulturalnych obecnych w szkole.

W polskich szkołach podstawowych i gimnazjalnych plastyki i muzyki uczą doświadczeni stażem pedagodzy.

57%

z nich pracuje w zawodzie nauczyciela ponad 20 lat

27%

pracuje w zawodzie nauczyciela od 10 do 20 lat

Plastyka i muzyka jest dla wielu nauczycieli przedmiotem dodatkowym i podejmowanym na późniejszych etapach kariery, nieraz w ramach „uzupełniania etatu” i „łatania godzin”.

Co trzeci nauczyciel uczący dziś plastyki i muzyki zaczynał swoją karierę od nauczania innych przedmiotów.

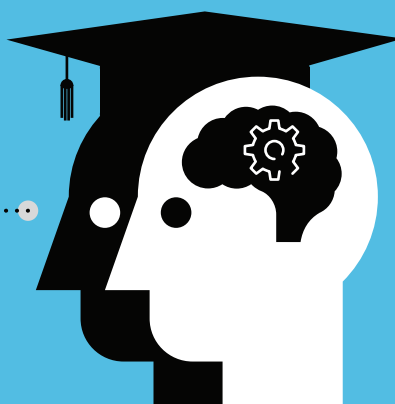

Stosunkowo duży jest odsetek nauczycieli muzyki i plastyki, którzy wykładają te przedmioty od niedawna: co piąty prowadzi tego rodzaju zajęcia krócej niż 5 lat.

Nauczyciele przedmiotów artystycznych mają bardzo zróżnicowane wykształcenie. Rzadko są jednak absolwentami wyższych szkół artystycznych czy czynnymi artystami.

13%

kończyło wyższe uczelnie artystyczne

40%

nauczycieli plastyki i muzyki ukończyło kierunki studiów niezwiązane z kształceniem artystycznym i musiało je uzupełnić poprzez kursy kwalifikacyjne, studia podyplomowe, kursy doszkolające

Wielu nauczycieli stara się prowadzić atrakcyjne lekcje, ale brakuje im często wiedzy, wyobraźni i kontaktu z innymi osobami prowadzącymi tego typu przedmioty, metodykami czy artystami, aby te dobre chęci stawały się rzeczywistością

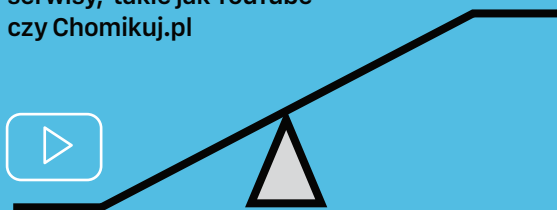
Analiza wypowiedzi nauczycieli muzyki i plastyki na forach internetowych wskazuje, iż są oni zainteresowani stałym podnoszeniem atrakcyjności zajęć.

Najważniejszym internetowym źródłem materiałów i pomocy dydaktycznych dla nauczycieli muzyki i plastyki nie są portale edukacyjne ani publiczne repozytoria, ale popularne serwisy, takie jak YouTube czy Chomikuj.pl

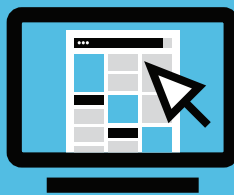

Jedynie od **2 do 5%** nauczycieli korzysta regularnie z takich stron, jak Muzykoteka Szkolna, FilMOTEKA Narodowa lub repozytoriów cyfrowych tworzonych przez instytucje kultury i biblioteki.

Z YouTube korzysta regularnie prawie **30%** nauczycieli, a dalsze **50%** używa go od czasu do czasu.

Współpraca szkół z instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi jest rzadka i mało systematyczna. Konkurencją dla niej są słabej jakości „produkcje artystyczne” wystawiane w szkołach przez podmioty komercyjne.

11%

szkół informuje na swoich stronach internetowych o systematycznym podejmowaniu współpracy z instytucjami kultury lub organizacjami pozarządowymi zajmującymi się edukacją kulturalną

Najczęstszą formą współpracy są jednorazowe wizyty w muzeach historycznych (skanseny, muzea archeologiczne, muzea prezentujące sztukę dawną, zamki i pałace), którym nie towarzyszą dodatkowe zajęcia, warsztaty czy spotkania z artystami

Niski poziom współpracy pomiędzy nauczycielami muzyki i plastyki a instytucjami kultury potwierdzają badania ankietowe.

Stąła współpraca dotyczy zwykle tylko dwu rodzajów instytucji: bibliotek oraz centrów i domów kultury

50%

nauczycieli muzyki i plastyki systematycznie współpracuje z tego typu instytucjami

Według badań ankietowych ważnym aspektem pozalekcyjnych form edukacji kulturalnej jest obecność wydarzeń kulturalnych w obrębie szkoły, takich jak: koncerty, wystawy, prezentacje i pokazy.

36%

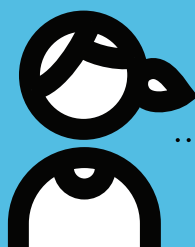
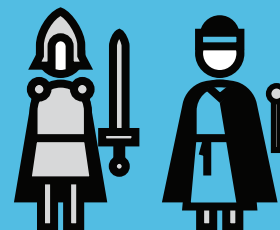
szkół traktuje takie wydarzenia jako stały element życia szkoły

50%

szkół organizuje tego typu wydarzenia okazjonalnie

Analiza stron internetowych pokazuje jednak, że tego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przez zewnętrzne podmioty mają często przypadkowy charakter i niski poziom artystyczny.

W szkołach usługi kulturalne świadczone są bardzo często przez podmioty komercyjne.

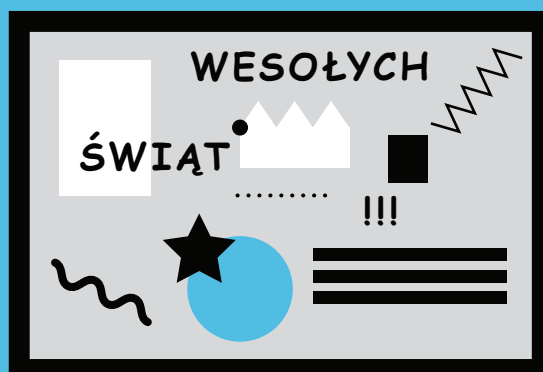
”

grupy rekonstrukcyjne organizujące pokazy „żywej historii” (najczęściej są to pokazy zbroi, walk rycerskich); lokalne zespoły muzyczne (zazwyczaj duety: muzyk grający na keyboardzie i śpiewająca wokalistka), przygotowujące programy w postaci wiązanek pieśni narodowych lub rozrywkowych na zadany temat.

”

Ikonosfera polskich szkół jest bardzo tradycyjna i zuniformizowana, a pracę nauczycieli plastyki i muzyki w dużej mierze narzuca rytm tradycyjnych szkolnych świąt i uroczystości.

Dominuje tradycyjna estetyka szkolna:

- Tablice korkowe lub pilśniowe z przytwierdzonymi gazetkami lub pracami uczniów
- Niestaranne wykonanie, bez dbałości o detale
- Brak całościowej koncepcji prezentacji
- Wizualny chaos

Rekomendacje

- Uelastycznienie zasad powierzania nauczania przedmiotów artystycznych, także tych pozalekcyjnych, profesjonalnym muzykom i plastynom, oraz rozwiązanie problemu "łatania etatów", skutkującego powierzaniem prowadzenia zajęć artystycznych osobom nieprzygotowanym lub nauczycielom pracującym w kilku różnych szkołach jednocześnie
- Zaproponowanie systemowego rozwiązania umożliwiającego nauczycielom przedmiotów artystycznych stałe podnoszenie kompetencji, m.in. z zakresu nowych metod pracy i współczesnych trendów w tworzeniu sztuki.
- Stymulowanie współpracy pomiędzy nauczycielami plastyki i muzyki a instytucjami kultury, artystami i animatorami kultury.
- Stworzenie platformy do komunikacji i spotkań służących wymianie wiedzy i doświadczeń między nauczycielami oraz prezentowania przykładów udanych lekcji i narzędzi do ich tworzenia.

Informacja o badaniach

Badania nad konsekwencjami wprowadzania nowej podstawy programowej w zakresie muzyki, plastyki i przedmiotów artystycznych prowadzono na zlecenie MKiDN w 2013 i 2014 roku. Badania składały się z czterech etapów:

1. analiza ilościowo-jakościowa szkolnych stron internetowych (ogólnopolska próba losowa, 250 szkół podstawowych i gimnazjalnych)
2. analiza jakościowa internetowych forów dyskusyjnych dla nauczycieli muzyki i plastyki
3. sondaż wśród nauczycieli muzyki i plastyki (ogólnopolska próba szkół podstawowych i gimnazjalnych, 965 nauczycieli)
4. wywiady pogłębione z nauczycielami muzyki i plastyki (25 nauczycieli reprezentujących szkoły podstawowe i gimnazjalne z miejscowości o różnej wielkości)

Autorzy badań:

Marek Krajewski
(krajak@amu.edu.pl)

Filip Schmidt
(schmidt.filip@gmail.com)

Projekt:
piotrekchuchla.com

Infografika dostępna jest na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa 3.0 Polska

Badanie zostało sfinansowane ze środków finansowych MKiDN

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

2 Zachwiana hierarchia

Plastyka i muzyka to przedmioty, które w polskich szkołach podstawowych i gimnazjalnych zajmują najniższą pozycję w hierarchii zajęć.

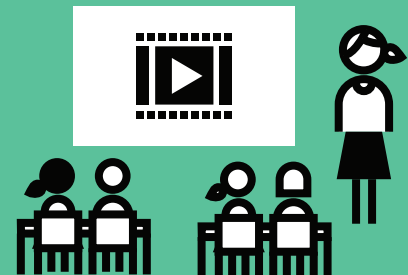
Połowa ankietowanych nauczycieli deklaruje, że ma problemy z zainteresowaniem uczniów kulturą i sztuką, a w przypadku uczniów słabo utalentowanych – odsetek nauczycieli zgłaszających trudności z realizacją tego celu przekracza 80%.

Wywiady pogłębione pokazują dwa problemy:

uczniowie nisko oceniają utylitarny charakter plastyki i muzyki oraz nie widzą często związku między kulturą i sztuką a innymi obszarami życia

uczniowie są przyzwyczajeni do takiej formuły zajęć artystycznych, która zapewnia relaks i przyjemność, a ogranicza ocenianie ich pracy.

Według nauczycieli podobny stosunek wobec tych przedmiotów mają:

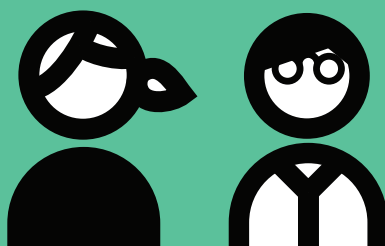

rodzice

”

Niestety, stosunek uczniów i rodziców w ogóle się zmienił (...) bo dla nich jest ważne to, (...) które wiadomości sprawdzone są w czasie tych testów, czyli głównie matematyka i język polski. Ewentualnie przyroda i historia. Natomiast ta reszta to "może dajmy to chęć spokój, poluzujmy (...) to jest niepotrzebne"

”

dyrekcje szkół i inni nauczyciele

”

Powiem szczerze: te nasze przedmioty artystyczne nie są przez innych nauczycieli traktowane do końca jako równoprawne przedmioty. Gdy się w szkole dzieją jakieś spotkania, to się te spotkania organizuje akurat na zajęciach, które najmniej szkody przyniosą uczniom, kiedy nie będzie tych zajęć. Czyli co? Wybiera się plastykę, muzykę, religię, tak? (...) to jest uważam niesprawiedliwe. Nie dość, że tak mało jest tych godzin, to... to jeszcze tak są traktowane.

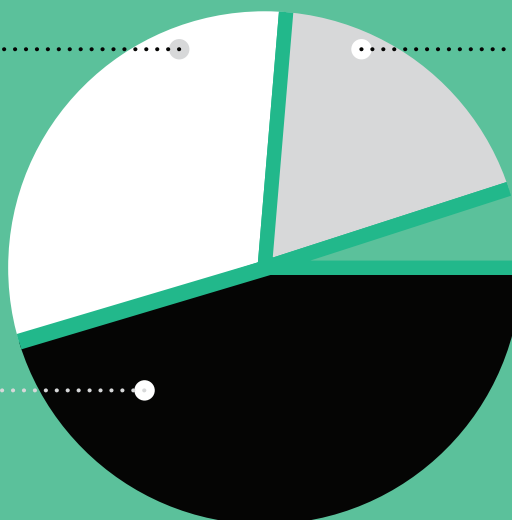
”

W 2009 roku wprowadzono nową podstawę programową dla przedmiotów artystycznych. Jej ocena wśród nauczycieli jest ambiwalentna.

30%

nauczycieli muzyki i plastyki uważa, że reforma programów nauczania podniosła znaczenie przedmiotów artystycznych w ich szkołach

18%

nauczycieli uważa, że zmiana, o której tu mowa, tylko częściowo podniosła znaczenie przedmiotów artystycznych

44%

spośród nich jest przeciwnego zdania

Niski status zajęć z muzyki i plastyki przejawia się w instrumentalnym traktowaniu tych przedmiotów w szkołach. Często wykorzystuje się je do przygotowywania oprawy plastycznej czy muzycznej różnego rodzaju szkolnych uroczystości.

”

Często bywamy wykorzystywani do przygotowania różnych rzeczy przez pozostałych nauczycieli. Na przykład: „niech pani przygotuje gazetkę, co prawda to jest mój przydział, ale pani prowadzi takie zajęcia, no to może wy to zrobicie”

”

Marginalność przedmiotów artystycznych widoczna jest też w tym, że nauczający ich, by wypełnić pensum, muszą nieraz podejmować się prowadzenia innych zajęć dydaktycznych lub pracować w kilku różnych miejscach.

Według badań ankietowych:

40%

osób nauczających przynajmniej jednego przedmiotu artystycznego prowadzi tylko lekcje z tego przedmiotu

40%

uczy dwu przedmiotów, najczęściej oba z nich dotyczą sztuki (np. plastyka i muzyka, plastyka i edukacja artystyczna)

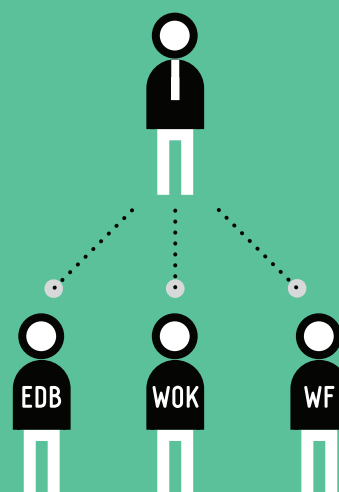
20%

nauczycieli muzyki i plastyki w szkołach podstawowych prowadzi też inne przedmioty, takie jak np. religia, przyroda, informatyka, język angielski

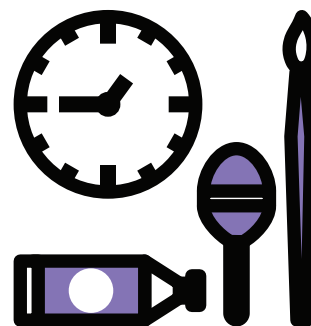
Z kolei analiza stron internetowych szkół gimnazjalnych pozwoliła ustalić, iż w:

1/3

placówek tego typu nauczyciele plastyki i muzyki prowadzą też inne przedmioty (m.in. WOS, edukacja dla bezpieczeństwa, wiedza o kulturze, wychowanie fizyczne)

3 Organizacja i wyposażenie

Najważniejszym problemem osób prowadzących zajęcia z muzyki i plastyki nie jest brak nowoczesnych programów nauczania, ale raczej słabe wyposażenie pracowni, brak materiałów i specjalistycznego sprzętu, zła organizacja nauczania tych przedmiotów w placówkach szkolnych i brak wystarczającej liczby godzin na realizację podstawy programowej oraz faktyczne zainteresowanie uczniów kulturą i sztuką.

13%

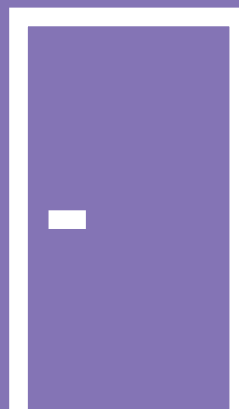
uczących przedmiotów artystycznych uważa, iż ma wystarczająco dużo czasu, by realizować treści określone w nowych podstawach programowych

86%

pedagogów uważa, iż czasu jest zdecydowanie zbyt mało albo raczej zbyt mało

w 40%

szkół wiejskich i małomiasteczkowych nauczyciele muzyki i plastyki nie dysponują własnymi pracowniami

Zajęcia artystyczne, jak pokazują wywiady pogłębione, prowadzone są niekiedy w skandalicznych warunkach.

”

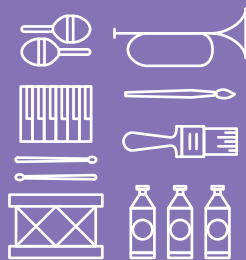
Ja pracuję w piwnicy zazwyczaj bez wody. Tak, że... Jeszcze z jarzeniówkami nad głową, bardzo małe okienka, nawet latem mało światła dziennego. Zapalamy światło nawet za dnia.(...) Warunki w mojej szkole bardzo mi przeszkadzają. Jak można składować prace czy je gromadzić na wystawy, czy dekoracje gromadzić?

”

W trakcie ankiet i wywiadów nauczyciele muzyki i plastyki wskazują, że konieczne jest wprowadzenie w ich szkołach następujących zmian

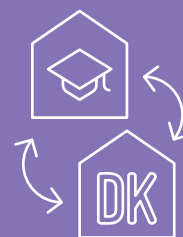
stworzenie osobnych pracowni plastycznych i muzycznych lub poprawa technicznej infrastruktury tych już istniejących

poprawa wyposażenia pracowni w pomoce i materiały niezbędne do prowadzenia lekcji

zwiększenie liczby godzin lekcyjnych oraz łączenie ich w dłuższe jednostki czasowe, a także poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych

zapewnienie możliwości (organizacyjnych oraz finansowych) bardziej systematycznej współpracy z instytucjami kultury poprzez inną organizację pracy szkoły

Rekomendacje

- Zwiększenie liczby godzin przeznaczonych na lekcje muzyki i plastyki w ramowych programach nauczania.
- Propagowanie większej elastyczności w myśleniu dyrekcji szkół o organizacji lekcji muzyki i plastyki, uwzględniania przez prowadzących szkoły specyfiki tego rodzaju zajęć przy układaniu szkolnych planów np. łączenie ich w dłuższe bloki).
- Wprowadzenie takich zasad rozliczania godzin zajęć spędzonych poza szkołą, aby nie ograniczały one możliwości współpracy z instytucjami kultury oraz realizowania plastyki i muzyki niekoniecznie na terenie sali lekcyjnej;
- Stworzenie celowego funduszu przeznaczonego na zakładanie pracowni do muzyki i plastyki, wyposażanie ich w specjalistyczny sprzęt i niezbędne do prowadzenia lekcji materiały i pomoce dydaktyczne.

Informacja o badaniach

Badania nad konsekwencjami wprowadzania nowej podstawy programowej w zakresie muzyki, plastyki i przedmiotów artystycznych prowadzono na zlecenie MKiDN w 2013 i 2014 roku. Badania składały się z czterech etapów:

1. analiza ilościowo-jakościowa szkolnych stron internetowych (ogólnopolska próba losowa, 250 szkół podstawowych i gimnazjalnych)
2. analiza jakościowa internetowych forów dyskusyjnych dla nauczycieli muzyki i plastyki
3. sondaż wśród nauczycieli muzyki i plastyki (ogólnopolska próba szkół podstawowych i gimnazjalnych, 965 nauczycieli)
4. wywiady pogłębione z nauczycielami muzyki i plastyki (25 nauczycieli reprezentujących szkoły podstawowe i gimnazjalne z miejscowości o różnej wielkości)

Autorzy badań:

Marek Krajewski
(krajak@amu.edu.pl)

Filip Schmidt
(schmidt.filip@gmail.com)

Projekt:
piotrekchuchla.com

Infografika dostępna jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska

Badanie zostało sfinansowane ze środków finansowych MKiDN

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.